

Pirmā daļa

/

Ar Dīnu es iepazinos drīz pēc tam, kad biju izšķīries no sievas. Nupat biju pārcietis nopietnu slimību, par kuru nepulēšos stāstīt, tikai piebildīšu, ka tai bija sakars ar nožēlojami apnicīgo šķiršanos un ar manu sajūtu, ka viss ir miris. Uzrodoties Dīnam Moriartijam, sākās tā manas dzīves daļa, ko varētu dēvēt par dzīvi ceļā. Pirms tam es bieži biju sapņojis doties uz Rietumiem, lai apskatītu valsti, mūždien lolojis nenoteiktus plānus, tomēr allaž palicis uz vietas. Dīns ir ideāls ceļabiedrs, jo pat piedzimis ir ceļā, kad viņa vecāki 1926. gadā ar sagrabējušu klaverkasti braukuši cauri Soltleiksitijai, dodamies uz Losandželosu. Pirmo reizi es par viņu dzirdēju no Čeda Kinga, kurš parādīja man dažas viņa vēstules, rakstītas Ņūmeksikas mazgadīgo noziedznieku kolonijā. Šīs vēstules mani ārkārtīgi ieinteresēja, jo tajās izskanēja naivs un apburošs lūgums – lai Čeds iemācot viņam visu par Niči un tām brīnišķīgajām intelektuālajām būšanām, ko zina pats. Vienulaik mēs ar Karlo runājām par šīm vēstulēm un prātojām, vai gan kādreiz satiksim šo savādo Dīnu Moriartiju. Tas viss notika sen, kad Dīns bija nevis tāds kā tagad, bet gan jauns karātavu putnēns, tīts noslēpuma plivurā. Pēc tam pienāca vēsts, ka Dīns esot laukā no kolonijas un pirmo reizi dodoties uz Ņujorku; klīda arī valodas, ka viņš nule apprecējies ar meiteni, vārdā Merilū.

/

Vienā jaukā dienā, kad slaistījies pa universitātes pilsētiņu, Čeds un Tims Grejs man pateica, ka Dīns esot apmeties Īsthārlēmā – Spāņu Hārlēmā, kaut kādā ūķī bez siltā ūdens. Dīns bija ieradies iepriekšējā vakarā, pirmo reizi Ņujorkā, kopā ar savu skaisto, mazo, nipro skuķīti Merilū; 50. ielā izkāpuši no *Greyhound* busa, viņi bija apgājuši ap stūri, meklēdami kādu vietu, kur uzkost, un trāpījuši tieši Hektora kafetērijā, un kopš tā laika Hektora kafetērija Dīnam vienmēr ir bijusi milzīgs Ņujorkas simbols. Tur viņi tērēja naudu par skaistām, lielām, glazētām kūkām un eklēriem.

Visu šo laiku Dīns klāstīja Merilū kaut ko tādā garā: «Tagad, dārgumiņ, mēs esam Ņujorkā, un, lai gan neesmu pateicis tev gluži visu, par ko domāju, kad mēs šķērsojām Misūri, un jo sevišķi tai vietā, kad braucām garām Būnvilas kolonijai, kas atsauc atmiņā manu cietuma problēmu, tomēr tagad ir pilnīgi nepieciešams atlikt visus tos krāmus, kas attiecas uz mūsu personiskajām milas lietām, un uzreiz sākt domāt par konkrētiem darba dzīves plāniem...» – un tā tālāk, tādā stilā, kāds viņam piemita agrīnajos laikos.

Mēs ar zēniem aizgājām uz to dzīvokli bez siltā ūdens, un durvis atvēra Dīns vienās apakšbiksēs. Merilū nolēca no divāna; dzīvokļa saimnieku Dīns bija aizsūtījis uz virtuvi – droši vien vārit kafiju, bet pats tikmēr turpinājis risināt savas milas problēmas, jo viņam sekss bija vienīgā svētā un svarīgā lieta dzīvē, kaut gan pašam nācās vaiga sviedros pelnīt iztiku un tā tālāk. To varēja noprast, redzot, kā viņš stāv, mādams ar galvu, mūždien nodūris acis kā jauns bokseris, kas uzklausa pamācības, un rada iespaidu, ka ieklausās katrā vārdā, bārstīdams tūkstošiem «jā» un «tieši tā». Pirmajā tikšanās reizē Dīns man atgādināja sniegoto Rietumu varoni ar bakenēm – Džīnu Otriju jaunībā: slaidis, šauriem gurniem, zilām acīm, ar īstu Oklahomas akcentu. Viņš tik tiešām vēl nesen bija strādājis Eda Vola rančo Kolorādo, pirms apprecēja Merilū un devās uz Austrumiem. Merilū bija pievilcīga blondīne ar neiedomājami kuplām, zelta jūrai līdzīgām matu cirtām; viņa sēdēja uz divāna malas, rokas salikusī klēpī, izbrīnā iepletusi dūmakaini zilās lauku acis, jo atradās taču netīklā, pelēkā Ņujorkas ūķī, par kādiem bija dzirdējusi Rietumos, un tagad gaidīja –

gluži kā izstūdzējusi, izdēdējusi, sirreālistiska Modiljāni sievietē kādā nopietnā telpā. Burvīga, maza meitenīte jau viņa bija gan, tomēr reizē arī šausmīgi dumja un spējīga uz baigiem gājieniem. Tonakt mēs visi dzērām alu, spēkojāmies, lauždamies ar rokām, un runājām līdz ausmai, un no rīta, kad sēdējām drūmas dienas pelēkā gaismā, truli pīpēdami izsmēkus no pelnutraukiem, Dīns nervozi piecēlās, domīgi pastaigāja šurpu turpu pa istabu un nolēma, ka vislabākais būs, ja Merilū pagatavos brokastis un izslaucīs grīdu. «Citiem vārdiem sakot, mums jāsak kustēt, dārgumiņ, tā es tev teikšu, citādi nesanāks ne šis, ne tas, un mūsu plāniem trūks patiesa vieduma un kristalizācijas.» Tad es aizgāju.

Nākamās nedēļas laikā viņš izkratīja sirdi Čedam Kingam, apgalvodams, ka jūtot nepārvaramu nepieciešamību mācīties no viņa rakstīt; Čeds atteica, ka rakstnieks esot es un lai viņš prasot padomu man. Tikmēr Dīns bija dabūjis darbu autostāvvietā, saplēsies ar Merilū savā Hobokenas dzīvokli – Dievs vien zina, kādēļ viņi pārcēlās uz turieni, – un viņa tik traki apskaitās un tik stipri kāroja atriebties, ka iesniedza policijai kaut kādu nepatiesu, no pirksta izzīstu, histērisku, ārprātīgu apsūdzību, un Dīnam bija jātinās no Hobokenas prom. Tā nu viņam vairs nebija jumta virs galvas. Viņš laidās taisnā ceļā uz Patersonu Ņūdžersijā, kur es dzīvoju pie savas tantes, un vienu vakaru, kad rākos pa grāmatām, pie durvīm atskanēja klauvējieni un klāt bija Dīns, paklanījās, pazemīgi pašvīkāja kājas priekšnama tumsā un teica: «Hal-lo, tu taču atceries? – es esmu Dīns Moriartijs. Es atbraucu palūgt, lai tu man parādi, kā jāraksta.»

«Un kur ir Merilū?» es jautāju, un Dīns atbildēja, ka viņa droši vien esot samaukojusi pāris dolāru un aizbraukusi atpakaļ uz Denveru – «tā padauza!». Tad nu mēs aizgājām iedzert kādu aliņu, jo nevarējām pēc patikas runāt dzīvojamā istabā, kur sēdēja tante un lasīja avīzi. Uzmetusi Dīnam vienu vienīgu skatienu, tante secināja, ka viņš ir traks.

Bārā es Dinam sacīju: «Vēlns parāvis, vecīt, es ļoti labi zinu, ka tu esi atbraucis pie manis ne tikai tādēļ, ka gribi kļūt par rakstnieku, un galu galā – ko tad es no rakstīšanas jēdzu, ja nu vienīgi, ka pie tās ir jāturas ar benzedrīna rijēja enerģiju.» Un viņš teica: «Jā, bez šaubām, es lieliski saprotu, ko tu gribi sacīt, un patiesībā esmu domājis par visām šīm

problēmām, bet visvairāk es tomēr vēlos realizēt tos faktorus, kuri, ja vādāties pēc Šopenhauera dihotomijas attiecībā uz katru iekšēji apjēgtu...» – un tā joprojām tādā garā, lietas, no kurām nenieka nesapratu nedz es, nedz viņš. Tajos laikos viņš tiešām pats nesajēdza, ko runā; proti – viņš bija puīselis, kas nule izsprucis no tuptūža un apskurbis no brīnišķajām iespējām tapt par īstu intelektuāli, un labprāt, kaut gan putrodami, runāja tādā tonī un lietoja tādus vārdus, kādus bija dzirdējis no «īstiem intelektuāļiem» – lai gan, jāteic, citās lietās viņš nebija tik naivs un jau pēc pāris mēnešiem, pavadītiem kopā ar Karlo Marksu, pilnībā ielauzījās visos terminos un žargonā. Tomēr mēs sapratāmies citos ārprāta līmeņos, un es piekritu, lai viņš apmetas manā mājā, līdz atradis darbu, un turklāt mēs vienojāmies kādreiz kopīgi doties uz Rietumiem. Bija 1947. gada ziema.

Kādu vakaru, kad Dīns ieturēja maltīti manā mājā – viņam jau bija darbs Ņujorkas autostāvvietā, – viņš pārlicās man pār plecu, kamēr es čakli klabināju rakstammašīnu, un teica: «Met mieru, vecais, meičas negaidīs, taisies žigli!»

Es sacīju: «Pagaidi drusku, tūlīt, tikai pabeigšu šo nodaļu.» – un tā bija viena no labākajām nodaļām visā grāmatā. Tad es saģērbos, un mēs laidāmies uz Ņujorku, lai satiktos ar kādām tur meičām. Braucot autobusā caur Linkolna tuneļa spocīgo, fosforescējošo tukšumu, mēs pieliecāmies viens otram klāt, vicinājām pirkstus, bļautījāmies un uzbudināti tērgājām, un mani pamazām sāka pārņemt Dīna trakums. Viņš gluži vienkārši bija jauneklis, ko neprātīgi skurbina dzīve; viņš bija arī blēdis, taču blēdijās tikai tāpēc, ka ļoti, ļoti gribēja dzīvot un nonākt saskarsmē ar cilvēkiem, kuri citādi nepievērstu viņam nekādu uzmanību. Viņš vazāja aiz deguna arī mani, un es to zināju (lai dabūtu istabu un iztikšanu, un apjēgu «kā vajag rakstīt» utt.), un viņš zināja, ka es zinu (tas bija mūsu attiecību pamats), taču es to neņēmu pie sirds, un mēs satikām lieliski – bez uzplīšanās, bez iztapšanas; mēs staigājām viens otram apkārt uz pirkstgaliem kā aizkustinoši jaunizcepti draugi. Pamazām es mācījos no viņa tikpat daudz, cik viņš varbūt mācījās no manis. Par manu darbu viņš teica: «Tik uz priekšu, viss, ko tu dari, ir vareni!» Kad rakstīju stāstus, viņš skatījās man pār plecu un klaigāja: «Jā! Tas ir tas! Oi! Vecīt!» – un: «Fū!» – un slaucīja seju mut-

autā. «Vecīt, oi, ir tik daudz ko darīt, tik daudz ko rakstīt! Kā lai vispār sāk likt to uz papīra, un bez visādiem modificētiem ierobežojumiem un tādiem kavēkļiem kā literāri groži un gramatiskas bailes...»

«Tas ir tas, vecīt, tagad tu runā par lietu!» Un es redzēju gluži vai svētu zibeni plaiksnām viņa satraukumā un vizijās, kuras viņš aprakstīja tik brāzmainos vārdu plūdus, ka ļaudis autobusos atskatījās uz šo «satrakojušos ķerto». Rietumos viņš vienu trešdaļu sava laika bija pavadījis biljarda zālē, otru – cietumā un trešo – publiskajā bibliotēkā. Viņš bija redzēts aizrautīgi joņojam pa ziemīgajām ielām un nesam grāmatas uz biljarda zāli vai rāpjami kokos, lai iekļūtu savu draugu bēniņu dzīvokļos, kur pavadīja dienas lasīdams vai slēpdami no likuma sargiem.

Mēs aizbraucām uz Ņujorku, – man piemirsies, kāda bija situācija, divas krāsainās meičas, – bet nekādu meiču nebija; viņām vajadzēja satikties ar Dīnu ēstuvē, taču viņas neatnāca. Mēs aizgājām uz Dīna autostāvvietu, kur viņam bija šis tas jāpadara – jāpārģērbjas sētaspusēs būdā un drusku jāuzprišinās pie ieplaisājuša spoguļa, un tā tālāk, un tad mēs devāmies ceļā. Un tajā vakarā Dīns iepazinās ar Karlo Marksu. Tas bija grandiozi: kā Dīns iepazinās ar Karlo Marksu. Divi tik asi prāti – viņi acimirkli iepatikās viens otram. Viens urbīgs acu pāris ieskatījās otrā urbīgā acu pāri – svētais blēdis ar spožo prātu un sērīgi dzejiskais blēdis ar tumšo prātu, proti, Karlo Markss. Kopš tā brīža es redzēju Dīnu gaužām reti, un tas mani mazliet apbēdināja. Viņu enerģijas ar sparū ietricās viena otrā, turpreti es biju gatavais lempis, es nespēju turēt viņiem līdzī. Toreiz sacēlās visu gaidāmo notikumu neprātīgais viesulis; tas jukjukām samētāja visus manus draugus un atlikušos tuviniekus lielā putekļu mākonī virs Amerikas Nakts. Karlo pastāstīja viņam par Veco Bulli Lī, par Elmeru Haselu, par Džeinu: Lī audzēja zālīti Teksasā, Hasels – Raikera salā, Džeina benzedrīna halucinācijās klīda pa Taimsskvēru ar savu mazo meitiņu uz rokām, līdz nonāca Belvju. Un Dīns pastāstīja Karlo par nezināmiem Rietumu ļaudīm, piemēram, par Tomiju Snārku – pa biljardzālēm kļīstošu klibiķi, kijas gigantu, kāršu spēlmani un zilu svēto. Viņš pastāstīja Karlo par Roju Džonsonu, par Lielo Edu Dankelu, par saviem zēnības čomiem, saviem ielas čomiem, savām neskaitāmajām meičām un seksballītēm, un porno

bildītēm, par saviem varoņiem, varonēm, dēkām. Abi joņoja pa ielām, visu apjēgdami savā agrīnajā manierē, kura vēlāk kļuva daudz skumjāka, uztverīgāka un neizteiksmīgāka. Taču tolaik viņi danceniski rikvoja pa ielām kā pajoliņi, bet es vilkos nopakaļ tāpat, kā visu mūžu esmu vilcies pakaļ cilvēkiem, kas mani interesē, jo vienīgie, kas mani interesē, ir trakie, tie, kas traki kāro dzīvot, traki kāro runāt, traki kāro tikt glābti, alkst pēc visa reizē, tie, kas nekad nežāvājas un nepasaka nevienu nodrillētu teikumu, bet tikai deg, deg, deg kā pasakainas, dzeltenas uguņošanas raķetes, zirneklīgi eksplodē pār zvaigznēm, un pašā vidū uzplaukst zils dzirksteļu kūlis, un visi noelšas: «Oooo!» Kā šādus jaunus cilvēkus dēvēja Gētes laiku Vācijā? Karsti vēlēdamies iemācīties rakstīt kā Karlo, Dīns nevilcinājās ne brīdi un metās viņam uzbrukumā ar lielu, milas pilnu sirdi, kāda var būt tikai blēdim. «Nē, Karlo, tagad ļauj runāt *man* – klausies, ko *es* teikšu...» Es viņus nesatiku kādas divas nedēļas, kuru laikā viņi sacementēja savas attiecības līdz velnišķīgām augu diennakti ilgstošu sarunu porcijām.

Tad pienāca pavasaris, lielais ceļojumu laiks, un pajukušajā kompānijā visi gatavojās doties šur vai tur. Es čakli strādāju pie sava romāna, bet, ticis tajā līdz vidum, kopā ar tanti aizbraucu uz Dienvidiem apciemot savu brāli Roko un pēc tam gatavojos pirmo reizi doties ceļojumā uz Rietumiem.

Dīns jau bija aizbraucis. Mēs ar Karlo atvadījāmies no viņa 34. ielas *Greyhound* autoostā. Augšstāvā bija tāda vietīņa, kur par ceturtdaļdolāru varēja nofotografēties. Karlo noņēma brilles un uzreiz izskatījās draudīgs. Dīns nofotografējās profilā un kautrīgi paskatījās apkārt. Es nobildējos pretskatā, šādi atgādinādams trīsdesmit gadu vecu itālieti, kas būtu gatavs nožmiegt ikvienu, kurš pateiktu kaut ko sliktu par viņa māti. Šo bildi Karlo un Dīns ar bārdasnazi akurāti pārgrieza vidū pušu un katrs noglabāja sev makā vienu pusīti. Lielajam ceļojumam uz Denveru Dīns bija uzcirties istā, solidā rietumnieka uzvalkā; pirmais Ņujorkas izpriecu posms viņam bija beidzies. Es gan saku «izpriecu posms», taču patiesībā viņš nebija darījis neko citu kā vien melnās miesās rāvies autostāvvietās. Viņš ir fantastiskākais stāvvietas darbinieks pasaulē, spēj ar četrdesmit

jūdžu ātrumu stundā atpakaļgaitā iebruukt šaurā stāvvietas spraugā, apstāties pie sienas, izlēkt ārā, izjost starp auto spārniem, ielēkt citā mašīnā, ar piecdesmit jūdžu ātrumu stundā apgriezt to mazā pleķītī, atpakaļgaitā aši iespraukties šaurā vietā, *opā*, nobremzēt ar tādu sparū, ka mašīna nošūpojas vien, kad viņš izlec ārā; skrejceļu zvaigznes sprintā prom uz kasiera būdu atdot kviti, ielēkt tikko piebraukušā mašīnā, pirms īpašnieks pa pusei ticis ārā, burtiski tam pa apakšu iešmāukt mašīnā, kamēr šis raušas laukā, durvis vēl vaļā, motors jau iedarbināts, un tad, dzinējam rēcot, uz tuvāko brīvo vietu, ar slaidu loku iekšā, pa bremsēm, ārā, skriešus; un tāds darbs astoņas stundas ik vakaru bez pārtraukuma, vakara sastrēgumstundās un pērcizrāžu sastrēgumstundās, viņš ir gērbies nosmulētās plēgura biksēs, apspūrušā jakā ar kažokādas oderi, nomītās, plakšķošās tūpelēs. Lai atgrieztos Denverā, viņš nu bija nopircis jaunu uzvalku, zilu, ar svītriņām, ar vesti un visu citu – vienpadsmit dolāru Trešajā avēnijā, un vēl pulksteni ar pulksteņķēdi un portatīvu rakstāmmašīnu, ar kuru grasījās sākt rakstīt kādā mēbelētā istabā Denverā, līdzko būs tur atradis darbu. Uz atvadām mēs pamieļojāmies ar cīsiņiem un pupām Raikera ēstuvē Septītajā avēnijā, un tad Dīns iekāpa busā ar uzrakstu *Čikāga* un aizjoņoja naktī. Prom mūsu kovbojs bija. Klusībā nosolījos doties pa viņa pēdām, kad pavasaris uzplauks pa istam un atvērs man visu valsti.

Un tieši tā sākās mana ceļa pieredze, un tas, kas ar mani noticis, ir pārāk fantastisks, lai paliktu nepastāstīts.

Jā, un es gribēju tuvāk iepazīt Dīnu ne tikai tāpēc, ka biju rakstnieks un man vajadzēja jaunu pieredzi, un mana dikdienīgā dzīve universitātes pilsētiņā bija noslēgusi savu attīstības loku un zaudējusi jēgu, bet arī tāpēc, ka par spīti mūsu rakstura atšķirībām viņš man savā ziņā atgādināja tādu kā sen zaudētu brāli; paskatoties uz viņa ciešanu pilno, izdēdējušo seju ar garajām bakenēm, uz saspringto, muskuļaino, nosvidušo kaklu, es atcerējos savus puikas gadus, pavadītus Patersonas un Paseikas krāsotavu izgāztuvēs, peldvietās un upmalās.